

ПЕРЕДМОВА

Дев'ятнадцяте століття ввійшло в історію як «епоха національностей» (хоч не до всіх національностей воно повернулося своїм привітним ликом). На зміну феодально-династичному принципу в Європі приходять ідеї національної держави, національного самовизначення, що змінила обличчя Старого і Нового Світу. Ламається весь уклад європейського життя, рушаються кордони, уявлення, змінюються геополітичні розрахунки. В дію приходять великі людські маси, подвигнуті своїми гостро усвідомленими соціальними та національними інтересами. Розвиток буржуазних економічних відносин, насамперед в Англії та Франції, разом із наступом просвітницької ідеології, не залишав шансів старим формам суспільного життя і духовній рутині. Не упривілейовані шари, не аристократія, а народ, нація стають рушієм історичних процесів. У повітрі витає «дух нації» (вираз Монтеск'є), якому одні давали містичну інтерпретацію, інші — раціоналістичну.

Пропонований збірник є черговим випуском відділу історії України XIX — початку XX ст. Інституту історії України НАН України. Його основу становлять наукові доробки співробітників відділу, в яких переосмислюються з погляду сучасності найрізноманітніші аспекти вітчизняної історії періоду, в який українські землі входили до складу двох імперій — Російської та Австро-Угорської.

Автори наукових студій, які входять до видання, намагались вивчати минуле України, широко застосовуючи комплексний та міждисциплінарний підходи, що своєю чергою дозволить не тільки глибоко дослідити актуальні питання вітчизняної історії, а й сприяти розробці її понятійного апарату та активізації дискусій у різних площинах.

Втілення в життя цих завдань допоможе як у всебічному й неупередженому дослідженні славних і трагічних сторінок минулого, так і у пошуках перспектив подальшого розвитку нашої молоді держави. Без осмислення пройденого шляху неможливі впевнений рух у завтрашній день та здійснювані спроби консолідації нашого народу. Досвід вітчизняної історії XIX — початку XX ст., виражений його підпорядкованістю двом найбільшим імперіям того часу, не сприяв формуванню духовної єдності, кристалізації національної ідеї, формуванню українського національно-визвольного руху та його основних цілей.

Тому ключовими завданнями істориків є пошук й обґрунтування тих спільних для всіх точок відліку, котрі могли б послугувати консолідації навколо них заради прогресу та поєднання минулого з сьогоденням.

Визначення шляхів, перспектив і орієнтирів подальшого розвитку є важливим кроком у майбутнє, однак — лише одним із багатьох. Погляд назад, на пройдене, осмислення минулого, — допомагають у розбудові сильної та

процвітаючої України, яка не є одномоментною дією, а тривалим і часом непростим і болісним процесом, у якому є місце як досягненням, так і помилкам.

Сподіваємося, що завдяки широкому спектру тематики, глибинності та дискусійності представлених статей часопис має зацікавити не лише фахівців-істориків, студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю, а й буде корисним усім, хто небайдужий до історії своєї держави.